

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 2 maj 1939 kl. 2 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner angående utredning och förslag rörande en statsunderstödd frivillig samhällstjänst för kvinnlig ungdom.

I särskilda inom första kammaren väckta och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisade motioner, nr 111 av herr *Tamm* m. fl. och 183 av herr *Ohlin* m. fl., har hemställts, i motionen nr 111, att riksdagen i anslutning till i motionen framförda synpunkter ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om lämpligaste formen för en statsunderstödd frivillig samhällstjänst för kvinnlig ungdom, och i motionen nr 183, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande formerna och uppgifterna för en frivillig kvinnlig samhällstjänst och rörande dess finansiering under statens medverkan.

Beträffande motiveringarna får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden i ärendet från lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen, rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap ävensom efter att hava berett överstyrelsen för svenska röda korset och Sveriges husmodersföreningars riksförbund tillfälle att yttra sig över motionen från nämnda överstyrelse och förbund fått mottaga yttranden i ämnet.

Särskilda inom andra kammaren väckta och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisade motioner, nr 128 och 269, hava enahanda lydelse som ovan nämnda motioner nr 111 och 183.

Sistnämnda utskott har inhämtat yttranden i ärende från ovan nämnda myndigheter ävensom från medicinalstyrelsen samt dessutom berett Fredrika-Bremer-förbundet, högerns centrala kvinnoråd, svenska landsbygdens kvinnoförbund, folkpartiets kvinnoförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund tillfälle att inkomma med yttranden i ämnet. Utskottet har av nämnda yttranden tagit del.

Lantbruksstyrelsen yttrar sig över motionerna endast i den mån de kunna beröra jordbruket. Styrelsen finner en på lämpligt sätt ordnad frivillig kvinnlig samhällstjänst vara till stort gagn icke blott för jordbruket utan ock för den kvinnliga ungdomen samt hänvisar till de försök, som av svenska lanthushållsskolornas förening gjorts att ordna med frivillig kvinnlig hemhjälp. Resultatet betecknas som gott. Styrelsen tillstyrker bifall till motionerna.

Medicinalstyrelsen tillstyrker likaledes bifall efter att ha hänvisat till att den avsedda kvinnliga samhällstjänsten synes kunna bli till mycket stort gagn ej

blott för kvinnornas utbildning till deras uppgifter i händelse av krigstillstånd utan även för fyllandet av det stora behov av kvinnlig arbetskraft som redan nu föreligger beträffande sociala uppgifter.

Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap yttrar sig över motionerna i den mån den föreslagna tjänsten kan få betydelse för försvarsberedskapen. Utbildningskurser och praktisk verksamhet i viss yrkesverksamhet kunde bli till gagn under krigstid. Önskvärt är att den kvinnliga samhällstjänsten samordnas. För den händelse utredning kommer till stånd bör den enligt kommissionens mening utföras i anknytning till inom kommissionen i samverkan med försvarsstaben igångsatt utredning angående möjligheterna att på olika områden av samhällslivet finna ersättning för den vid mobilisering uppkomna avgången på personal.

Socialstyrelsen tillstyrker motionerna under hänvisning till att om en kvinnlig samhällshjälp skall kunna bli till avsedd nytta, statsmakternas stöd synes erforderligt.

Överstyrelsen för svenska röda korset tillstyrker, att den av motionärerna föreslagna utredningen måtte komma till stånd.

Fredrika-Bremer-förbundet anser, att endast en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om samhälls- eller arbetstjänst är önskvärd, därvid jämväl förutsättningen för den manliga ungdomens samhällstjänst bör uppmärksammas. Förbundet motsätter sig att en kvinnlig samhällstjänst organiseras med syfte att erhålla kvinnornas medverkan i försvaret och att tjänstgöring i samhällstjänst skulle betraktas som merit. Bristen på arbetskraft i lanthemmen bör kunna tillgodoses genom enklare, smidigare och till de föreliggande behoven mera direkt anknyttande åtgärder.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund har tillstyrkt skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag om lämpligaste formen för en statsunderstödd frivillig samhällstjänst för kvinnlig ungdom.

Högerns centrala kvinnoråd tillstyrker bifall till motionerna med understrykande av vissa i motionerna framförda synpunkter.

Svenska landsbygdens kvinnoförbund anser visserligen att det kunde vara till nytta om städernas ungdom finge lära känna sitt eget land och folk och att det vore önskvärt om ungdomen då samtidigt kunde göra nytta för sig men att detta bör kunna ordnas utan stora kostnader från statens sida åtminstone tills vidare. Den kvinnliga ungdomens eget intresse för saken ifrågasättes. Förbundet avstyrker därför bifall till motionerna innan större erfarenhet vunnits av den pågående försöksverksamheten.

Folkpartiets kvinnoförbund betvivlar att den åsyftade samhällstjänsten skulle kunna få den effektivitet, som i motionerna avsetts. Förbundet bestrider dock icke att samhällstjänst kunde bli av viss betydelse för de unga kvinnorna själva. Förbundet förordar en allsidig och förutsättningslös utredning om den frivilliga samhällstjänsten i hela dess omfattning och syfte men avstyrker de nu föreliggande motionerna.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund anser att frågan om behov av kvinnlig samhällstjänst inom försvarsberedskapen tillräckligt uppmärksammats genom utredningen för social beredskap, det framlagda förslaget om arbetsplikt och genom kvinnoföreningarnas beredskapskommitté. Frågan om hemhjälp för husmödrar bör visserligen utredas men den kan enligt förbundets mening ej lösas på sätt i motionen avses. Särskild utredning av behovet vid den frivilliga sociala hjälp- och skyddsverksamheten synes onödig. Slutligen får frågan om anskaffande av arbetskraft till jordbruket i första hand anses vara ett arbetsmarknadsproblem. Utredning härom pågår redan och någon ny sådan kan därför icke förordas. Den nytta de unga kvinnorna kunna ha av en tids praktiskt arbete på landsbygden kan nås på enklare sätt. Förbundet slutar med att avstyrka motionerna.

I motion 111 tages sikte på företrädesvis fyra slags tjänsteområden, där en frivillig kvinnlig samhällstjänst kunde bli av betydelse. Dessa äro 1) försvaret, 2) enskilda hem, 3) social verksamhet och 4) jordbruket. I motion nr 183 riktas uppmärksamheten huvudsakligen på den sociala verksamheten och semesterproblemet.

Utskottet.

I fråga om en frivillig kvinnlig samhällstjänsts betydelse för försvaret understrykes redan i motion nr 111, att problemet här till stor del är rent militärt och måste lösas oberoende av samhällstjänsten i den mening den i motionen fattats. Det är också utskottets uppfattning. I den mån medborgarnas och då även kvinnornas tjänster i händelse av krig, krigsfara eller eljest av krig föranledda förhållanden kunna vara behövligen vill utskottet erinra därom, att frågan om tjänsteplikt och därmed sammanhängande spörsmål är föremål för utredning av särskilda nyligen tillkallade sakkunniga och att inom rikskommisionen utredning pågår angående möjligheterna att på olika områden inom samhällslivet finna ersättning för vid mobilisering uppkommen avgång på personal. Att innan dessa utredningar slutförts begära utredning om frivillig kvinnlig samhällstjänst, vilken åtminstone i väsentliga stycken torde komma att sammanfalla med dessa redan pågående utredningar, synes utskottet icke påkallat.

Vad därefter hemhjälpverksamheten i dess olika former beträffar vill utskottet framhålla att innevarande riksdag tidigare i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt utredning om hemhjälpverksamhetens planmässiga organiserande och stödjande. Det synes utskottet, som om de i förevarande motioner framförda önskemålen jämväl måste bli uppmärksammade, och att begäran om ytterligare utredning därför icke bör göras. Särskild utredning rörande möjligheterna för tjänstgöring vid den frivilliga sociala hjälp- och skyddsverksamheten torde icke vara behöfelig. I viss mån lär väl även detta spörsmål komma att behandlas vid en utredning av hemhjälpverksamheten och i övrigt torde dylik tjänstgöring kunna ordnas med hjälp av redan förefintliga organisationer.

Vad därefter slutligen den kvinnliga samhällstjänstens betydelse för jordbruket angår anser ej utskottet för sin del, att jordbrukets brist på kvinnlig arbetskraft på denna väg skulle kunna avhjälpas. Denna brist får anses vara ett rent arbetsmarknadsproblem, som måste lösas i annat sammanhang. Där- emot vill utskottet ingalunda bestrida den stora nyttan för städernas och indu- strisamhällenas kvinnliga ungdom att åtminstone någon tid komma i kontakt med förhållandena på landsbygden. Såsom av motionerna och inkomna yttran- den framgår ha på enskilt initiativ redan försök i detta hänseende gjorts, vilka uppgivas ha slagit väl ut. Enligt utskottets mening ha dessa försök dock hittills varit av alltför begränsad omfattning för att några säkra slutsat- ser skulle kunna dragas. Det synes utskottet som om det över huvud kan ifrågasättas om ett statligt ingripande för närvarande är påkallat eller om icke snarare denna verksamhet bör få fritt finna de lämpligaste formerna och större erfarenhet vinnas innan definitiv ställning härtill tages.

Till slut vill utskottet framhålla att vid organiserandet av en frivillig kvinn- lig samhällstjänst självfallet största hänsyn måste tagas till kvinnornas egen inställning till problemet. Då av de hörda kvinnoorganisationerna såväl Fredrika-Bremer-förbundet som svenska landsbygdens kvinnoförbund, folk- partiets kvinnoförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund icke funnit sig kunna tillstyrka bifall till de förevarande motionerna, är detta ett ytterligare skäl för utskottet att avstyrka bifall.

Utskottet får alltså hemställa,

att motionerna i första kammaren nr 111 och 183 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 april 1939.

På utskottets vägnar:

K. A. JOHANSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: Herrar K. A. Johanson, Wistrand, Bodin, Aronsson,* Nils Andersson, Herman Ericsson, Leander och Näslund.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar Wistrand, Bodin, Aronsson och Näslund, vilka anfört följande:

”Vi anse det vaknande intresset hos vår kvinnliga ungdom att efter måttet av sin förmåga ställa sin arbetskraft till förfogande för allmännyttiga och sociala ändamål väl förtjänt av samhällets uppmärksamhet. Av ingångna remissvar framgår, att uppslaget vunnit anslutning på olika håll. Uppenbart är, att på nuvarande stadium formerna för en frivillig samhällstjänst icke kunna i detalj fixeras, så mycket mindre som desamma i hög grad måste komma att anpassa sig efter det stöd och den uppmuntran tanken kan erhålla från såväl det allmänna som från olika befolkningsgrupper. En offentlig utredning skulle ur denna synpunkt avgjort tjäna ett allmännyttigt ändamål.

Med anledning härav få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om formerna för en statsunderstödd frivillig arbetstjänst för kvinnlig ungdom.”